

# การได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่าถูกทำร้าย : แนวคิดตามหลักกฎหมายและหลักพุทธวรรณกรรม

## Acquiring Ownership of Injured Wild Animal: Concepts of Legal Principle and Buddhist Literature Principle

ภูณัช รัตนชัย<sup>1</sup>, ณฐภัทร ธีรารังคุล<sup>2</sup>,  
พระครูจิรธรรมรัต ดร.<sup>3</sup>

Pupanat Rattanachai<sup>1</sup>, Natapat Thirarangkul<sup>2</sup>,  
Phrakhujiirathamarat Dr.<sup>3</sup>

Received: August 18, 2023

Revised: September 29, 2023

Accepted: October 19, 2023

### บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาถึงบุคคลผู้ทำร้ายสัตว์ป่าจนบาดเจ็บแล้วหนีไป และบุคคลนั้นได้ติดตามไปโดยพลัน หากผู้อื่นจับสัตว์นั้นได้หรือสัตว์นั้นตายลงในที่ดินของบุคคลอื่น เกิดเป็นข้อโต้แย้งว่าใครควรเป็นผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่านั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1322 ได้กำหนดให้บุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์ การศึกษาอีกทางหนึ่งผู้เขียนได้นำเอาพุทธวรรณกรรมเรื่องศึกชิงหงส์มาพิจารณาในเนื้อหาสาระว่า เจ้าชายเทวทัตใช้ธนูยิงหงส์ที่บินอยู่จนบาดเจ็บร่วงลงมาแล้วติดตามไป ในขณะที่เจ้าชายสิทธัตถะได้รักษาและช่วยชีวิตหงส์เอาไว้ได้ ก่อนที่เจ้าชายเทวทัตจะติดตามมาทัน จึงเกิดข้อโต้แย้งสิทธิเหนือตัวหงส์และความในพุทธวรรณกรรมวินิจฉัยว่า ผู้ช่วยชีวิตย่อมมีสิทธิเหนือกว่าผู้พรากชีวิต เจ้าชายสิทธัตถะจึงได้หงส์ตัวนั้นไป

การศึกษาในบทความนี้พบว่า แนวคิดตามหลักกฎหมายกับหลักพุทธวรรณกรรมมีความเห็นตรงข้ามกัน ทางหลักกฎหมายถือเอาผู้ที่มาก่อนย่อมมีสิทธิใหญ่กว่า ส่วนหลักพุทธวรรณกรรมถือเอาผู้ช่วยชีวิตย่อมมีสิทธิเหนือกว่า เกิดเป็นข้อเปรียบเทียบกันระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม โดยลอน ฟูลเลอร์ (Lon Fuller) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เห็นว่า กฎหมายควรสอดคล้องกับระบบศีลธรรม ส่วนจอห์น ออสติน (John Austin) ไม่เห็นด้วยกับการนำเอาหลักศีลธรรมมาเป็นกฎหมาย แม้แนวคิดทั้งสองประการนี้จะเห็นต่างกัน แต่ได้ถูกนำมาปรับใช้เป็นกฎหมายอยู่ในปัจจุบัน และผู้เขียนเห็นว่า การตรา

<sup>1</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูณัช รัตนชัย อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

Asst. Prof. Dr.Pupanat Rattanachai Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณฐภัทร ธีรารังคุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

Asst. Prof. Dr. Natapat Thirarangkul Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

<sup>3</sup> พระครูจิรธรรมรัต ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี. Phrakhujiirathamarat Dr. Instructor in Buddhist Management

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surat Thani Buddhist College

กฎหมายของไทยควรคำนึงถึงหลักศีลธรรมมาเป็นแนวทางร่วมกำหนดด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง ป้องกันกับวิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธต่อไป

**คำสำคัญ:** กรรมสิทธิ์, สัตว์ป่าถูกทำให้บาดเจ็บ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, หลักศีลธรรม, พุทธธรรม

### Abstract

This academic article aims to study a case in which a person wounds a wild animal and hunts after the fleeing injured wild animal and another person catches the injured animal or the animal dies on another person's premises. It causes a controversy centered on the ownership of the wild animal. According to Section 1322, the Civil and Commercial Code, the first person is the owner of the animal. From another point of view, the author considered the Buddhist literature on the Buddha and the Swan. Prince Devadatta shot a swan with arrow and hunted after the injured bird. However, Prince Siddhartha managed to heal and save swan's life before Prince Devadatta caught up. An argument over the ownership of the swan arose. The Buddhist literature judged that the savior had a preferred right to the opposer. Hence, Prince Siddhartha owned the swan.

The study found that the concept of law principles was contrary to the concept of Buddhist literature. According to the law principles, those who come first gained the absolute right. In Buddhist literature, the savior's right prevailed. It draws a comparison between law and morality. Lon Fuller and Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto) believed that the law should always be consistent with morality. John Austin argued that there is no necessary connection between law and morality. Although these two concepts are different but has been adapted into the law. The author thought that Thai legislation should take into account morality as a guideline to ensure a suitable relevance to the way of life of the Buddhists.

**Keywords:** Ownership, Wildlife, Civil and Commercial Code, Morality, Buddhist Literature

### 1. บทนำ

อดีต การตามล่าสัตว์ป่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากสัตว์เหล่านั้นเป็นอาหารของมนุษย์ แต่ปัจจุบันเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อสัตว์ป่าใกล้จะสูญพันธุ์หรือได้สูญพันธุ์ไปหมดสิ้นแล้ว เนื่องจากการล่าสัตว์ป่า ดังนั้น สัตว์ป่าจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่ายิ่งของประเทศชนิดหนึ่งที่อำนวยการประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ วิทยาการและรักษาความงาม ตลอดจนคุณค่าตามธรรมชาติไว้ การคุ้มครองสัตว์ป่าจึงได้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เพื่อประโยชน์ของรัฐ และประชาชนส่วนรวมให้สมกับที่ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธมามกะ

ปัจจุบัน พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ได้ออกมาบังคับใช้โดยยกเลิกกฎหมายที่บังคับใช้มาก่อน ด้วยเหตุผลโดยรวมว่า เพื่อให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นการป้องกันการล่าสัตว์ป่าในการนำเข้า ส่งออก และเป็นไปตามภาคีสมาชิกตามข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสัตว์ป่า ดังนั้น การคุ้มครองสัตว์ป่าในปัจจุบันจึงแผ่กว้างออกไปถึงความสัมพันธ์ที่ต้องกระทำตามพันธกรณีภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศ และส่งผลต่อการดำรงคงอยู่ของเผ่าพันธุ์สัตว์ป่าเป็นอย่างยิ่ง ที่กล่าวมานี้เป็นการคุ้มครองรักษาสัตว์ป่าโดยกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีเนื้อหาสาระเชื่อมโยงกับการศึกษาที่จะกล่าวต่อไปในเบื้องหน้า

แต่อย่างไรก็ตาม หากได้มองถึงสัตว์ป่าอีกมิติหนึ่งที่บังคับใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1322 ที่บัญญัติว่า “ บุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไปและบุคคลอื่นจับสัตว์นั้นได้ก็ดี หรือสัตว์นั้นตายลงในที่บุคคลอื่นก็ดี ท่านว่าบุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์ ” อันเป็นการให้สิทธิของผู้ล่าสัตว์ป่าคนแรกซึ่งทำร้ายสัตว์ให้บาดเจ็บแล้วติดตามไป แม้ว่าผู้จับสัตว์ป่านั้นได้ในภายหลัง หรือสัตว์นั้นตายลงในที่ติดบุคคลอื่น กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์ ด้วยความน่าสนใจในหลักกรรมสิทธิ์ของเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงนำเอาแนวคิดตามหลักพุทธธรรมกรรมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในกรณีที่หงส์ป่าบาดเจ็บเนื่องจากถูกคันธนูจากพระเทวทัตทำร้ายแล้วติดตามไป และขณะนั้นเจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงช่วยหงส์ตัวดังกล่าวไว้จนเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างกันว่าหงส์ตัวนี้ควรเป็นของใคร จนกระทั่งได้นำข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเข้าสู่ที่ประชุมนักปราชญ์แห่งนครกบิลพัสดุ์ และนักปราชญ์ได้ลงความเห็นกันว่า ผู้ใดกรุณาต่อสัตว์ เป็นผู้ช่วยเหลือสัตว์ บุคคลนั้นจึงสมควรเป็นเจ้าของ เช่นนั้นเจ้าชายสิทธัตถะจึงได้เป็นเจ้าของหงส์ตามคำวินิจฉัย

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สาระแห่งบทบัญญัติมาตรา 1322 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับแนวคิดตามหลักพุทธธรรมกรรมมีข้อความคิดที่ตรงข้ามกัน อันควรนำมาเพื่อการพิจารณาอย่างรอบคอบกับผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงแนวคิดของนักปราชญ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมมาเป็นข้อสนับสนุน โดยการเปรียบเทียบหลักแห่งความรู้และความจริงที่ได้ที่สืบเนื่องกันมานับแต่อดีตและทรงอิทธิพลต่อแนวคิดของมนุษย์จวบจนถึงปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในวงวิชาการต่อไป

## 2. สัตว์ป่า: กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

การคุ้มครองสัตว์ป่าในประเทศไทยโดยเริ่มแรกเป็นการคุ้มครองช้างป่า คือ พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า ร.ศ. 119 เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครองช้างป่าเพียงชนิดเดียว ไม่ครอบคลุมไปถึงสัตว์ป่าชนิดอื่น ต่อมาสัตว์ป่าหลายชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครอง ป้องกัน สัตว์ป่ามาจนถึงปัจจุบัน (กฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าของไทย, 2565: ออนไลน์) ต่อมา มีการลักลอบล่าสัตว์ป่าเพื่อนำออกมาจำหน่ายเป็นสินค้าเป็นจำนวนมาก อันเป็นเหตุให้สัตว์ป่าที่มีค่าบางชนิดได้ถูกล่า และถูกทำลายจนสูญพันธุ์ไปแล้ว และบางชนิดก็กำลังจะสูญพันธุ์ไป จึงมีการแก้บทบัญญัติของกฎหมายให้รัดกุมเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า และคุ้มครองและรักษาสัตว์ป่า อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าของประเทศไว้ จึงได้มีประกาศของคณะปฏิวัติมีคำสั่งให้การคุ้มครองและรักษาสัตว์ป่ามีความรัดกุมยิ่งขึ้น

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 บังคับใช้และมาตรา 4 ได้ให้นิยามคำว่าสัตว์ป่าไว้อยู่ 4 จำพวก ได้แก่ “สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดซึ่งโดยทั่วไปย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างเป็นอิสระ และให้หมายความรวมถึงไข่และตัวอ่อนของสัตว์เหล่านั้นด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ สัตว์ซึ่งได้รับการยอมรับในทางวิชาการว่าสายพันธุ์นั้นเป็นสัตว์บ้านไม่ใช่สัตว์ป่า และสัตว์ที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าว ส่วนนิยามคำว่า “สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าหายากหรือสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์จำเป็นต้องสงวนและอนุรักษ์ไว้อย่างเข้มงวดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และนิยามคำว่า “สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า สัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศหรือจำนวนประชากรของสัตว์ป่าชนิดนั้นมีแนวโน้มลดลงอันอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ตลอดถึงได้นิยามคำว่า “สัตว์ป่าควบคุม” โดยให้หมายถึง สัตว์ป่าที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ และสัตว์ป่าอื่นที่ต้องมีมาตรการควบคุมที่เหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

อนึ่ง ที่กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดคำนิยามคำว่า สัตว์ป่า เพิ่มขึ้นมากกว่ากฎหมายในฉบับก่อน ๆ เนื่องจากสามารถกำหนดชนิดและสามารถคุ้มครองสัตว์ป่าควบคุมหรือวิธีดำเนินการต่อสัตว์ป่าเหล่านั้นได้

### 3. การครอบครองสัตว์ป่าไม่มีเจ้าของ: ตามระบบกฎหมายโรมันและอังกฤษ

กฎหมายโรมันให้ความสำคัญเกี่ยวกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์และความครอบครอง ด้วยการกำหนดวิธีการที่จะได้มาอันเป็นสาระสำคัญของกฎหมายทรัพย์สินโรมัน โดย Pual (us) นักกฎหมายของโรมันได้วางหลักพื้นฐานของการครอบครองว่า บุคคลพึงจะได้มาซึ่งความครอบครองทรัพย์สินโดยทางจิตใจ (animus domini) และโดยอินทรีย์ (corpore)

การครอบครองทรัพย์สินโดยทางจิตใจ (animus domini) หมายถึง มีเจตนาที่จะเป็นเจ้าของ ถ้ายึดถือโดยไม่มีเจตนา ย่อมไม่ถือว่าเป็นการครอบครอง ส่วนการครอบครองโดยอินทรีย์ต้องเป็นการครอบครองอินทรีย์ของทรัพย์สินที่ผู้ครอบครองต้องสามารถควบคุมทรัพย์สินนั้นได้ทางกายภาพ การครอบครองทั้ง 2 ประการนี้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญและเพียงพอต่อการครอบครองทรัพย์สินได้โดยชอบ (Civis Possessio)

การครอบครองในกฎหมายอังกฤษโบราณ (Common Law) เหมือนกับหลักกฎหมายโรมัน โดยการอาศัยหลัก 2 ประการเช่นกัน คือ เจตนาในการครอบครอง ซึ่งเป็นเจตนาที่จะครอบครองทรัพย์สินแต่เพียงผู้เดียว (animus possidendi) และอินทรีย์แห่งการครอบครอง คือ การควบคุมทางกายภาพ (corpus possessionis) เป็นการควบคุมทรัพย์สินโดยบุคคล หรือลูกจ้าง หรือตัวแทนของตน (ประชุม โฉมฉาย, 2558, 84)

อนึ่ง กฎหมายโรมันในกรณีของการครอบครอง (occupatio) อันเข้าถือเอาทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ โดยบุคคลนั้นเจตนาที่จะปฏิบัติต่อทรัพย์สินในลักษณะแห่งความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ได้มาด้วยการครอบครอง โดยเฉพาะทรัพย์สินที่ไม่เคยมีใครเป็นเจ้าของมาก่อน (Res Nullius) เป็นต้นว่า สัตว์ป่า (ประชุม โฉมฉาย, 2558, 95) ซึ่งกฎหมายอังกฤษ (Common Law) ก็มีวิธีการคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน จึงเรียกว่า occupation

ตามหลักกฎหมายโรมันในกรณีสัตว์ป่าที่มีบุคคลจับไว้แล้วหรือถูกทำให้บาดเจ็บหลุดกลับคืนอิสระและเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น ถ้าบุคคลนั้นติดตามเอาคืนโดยพลันก็สามารถรักษากรรณสิทธิในตัวสัตว์ป่านั้นไว้ได้ แม้จะเป็นการบุกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นก็ตาม ส่วนในหลักกฎหมายอังกฤษ (Common Law) สัตว์ป่านั้นจะตกเป็นของเจ้าของที่ดินตามหลักสิ่งที่ติดอยู่กับที่ดินย่อมเป็นส่วนควบของที่ดิน (Superficies solo cedit) โดยให้รวมถึงการล่าสัตว์ในที่ดินของผู้อื่นด้วย กฎหมายอังกฤษให้ผู้ครอบครอง (occupier) ที่ดินเป็นเจ้าของสัตว์ป่าดังกล่าว (ประชุม โฉมฉาย, 2558, 96)

ดังนั้น จากการศึกษากรณีในการจับสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของจึงเกิดความแตกต่างในการเป็นผู้มีกรรมสิทธิในสัตว์ป่านั้นระหว่างแนวคิดตามกฎหมายโรมันที่ถือเอาสิทธิการติดตามโดยพลันในขณะที่สัตว์นั้นหนีไป แม้กระทั่งสัตว์นั้นจะหนีเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น ผู้ที่ติดตามย่อมได้เป็นเจ้าของสัตว์ป่านั้น ส่วนแนวคิดตามหลักกฎหมายอังกฤษได้พิจารณาถึงหลักดินแดนเป็นสำคัญ เมื่อสัตว์ป่าหนีจากการถูกล่าและเข้ามาอยู่ในที่ดินของบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมเป็นเจ้าของ ในกรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้นำแนวคิดจากกฎหมายโรมันมาเป็นต้นแบบในการตรากฎหมาย

#### 4. การได้กรรมสิทธิในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ: ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และหลักพืชรพรรณกรรม

กรณีการศึกษาบทความเรื่องการได้กรรมสิทธิในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ ผู้เขียนจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประการ คือ ในส่วนของการศึกษาการได้กรรมสิทธิในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับในส่วนของการได้กรรมสิทธิในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของตามแนวคิดของหลักพืชรพรรณกรรม โดยจะพิจารณา ดังนี้

##### 4.1 การได้กรรมสิทธิในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การพิจารณาถึงคำว่า “สัตว์ป่า” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้ ไม่ได้ปรากฏคำนิยามเอาไว้ว่า “สัตว์ป่า” หมายถึง สัตว์ป่าประเภทใดบ้าง ดังนั้น คำว่า “สัตว์ป่า” ณ ที่นี้จึงต้องเป็นไปตามคำนิยามแห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ดังที่ได้กล่าวเอาไว้แล้ว

อนึ่ง คำว่า “สัตว์ป่า” ที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดไว้ 3 มาตรา ได้แก่ มาตรา 1320 ในกรณีความเป็นเจ้าของสัตว์ป่า มาตรา 1321 ในกรณีการจับสัตว์ป่าได้ในที่รกร้างว่างเปล่าหรือในที่น้ำสาธารณะ และมาตรา 1322 ความเป็นเจ้าของกรณีสัตว์ป่าที่ถูกทำให้บาดเจ็บ ซึ่งเป็นมาตราที่ผู้เขียนนำมาศึกษาในบทความนี้ ดังนั้น สัตว์ป่า ตามกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ สัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของตราบเท่าที่ยังอยู่อิสระจนกว่าจะมีผู้ใดจับได้ โดยถือว่าการเข้าถือเอา หมายถึง การแสดงความหวงแหนด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ (สรารัฐ ปิตียาศักดิ์, 2555, 121) และได้กล่าวถึงสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ โดยกำหนดออกเป็น 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก สังหาริมทรัพย์ที่เคยมีเจ้าของมาก่อน แต่เจ้าของเลิกครอบครองด้วยเจตนาสละกรรมสิทธิ ตามมาตรา 1319 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้นว่า สุนัขที่เจ้าของนำไปปล่อย (บัญญัติ สุขิวั, 2552, 162) ประการที่สอง สังหาริมทรัพย์ที่ไม่เคยมีเจ้าของมาก่อน เป็นต้นว่า สัตว์ป่าที่ยังเป็นอิสระอยู่ (บัญญัติ สุขิวั, 2552, 163)

แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเรื่องสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของโดยมีผู้เข้าถือเอา ด้วยวิธีการทำร้ายสัตว์จนบาดเจ็บแล้วติดตามไปจนผู้นั้นได้กรรมสิทธิ ซึ่งการเข้าถือเอาหรือการยึดถือนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้อธิบายเอาไว้ว่า การกระทำเพียงใดจึงจะถือได้ว่าเป็นการยึดถือทรัพย์สิน ดังนั้นจึงต้องเริ่มต้นด้วยการเข้าเกี่ยวกับทรัพย์สินตามควรแก่สภาพแห่งทรัพย์สินที่จะเข้ายึดถือเอา โดยจะต้องไม่มีสิ่ง

ใดเข้ามากัดกันมิให้เข้ายึดถือใช้อำนาจในทรัพย์สินนั้นได้ตามควร แต่ประการที่กล่าวมานั้นย่อมไม่เพียงพอ เพราะการเข้าไปเกี่ยวข้องในทรัพย์สินนั้นยังไม่เด็ดขาดพอที่จะหวงกันมิให้บุคคลอื่นเข้ามาครอบครองได้ก็ยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นการยึดถือโดยบริบูรณ์ ดังกรณีบุคคลสองคนไล่จับสัตว์ป่าตัวเดียวกัน บุคคลหนึ่งเพียงแค่ว่าหางไว้แล้วมันหลุดหนีไปได้ ต่างคนต่างตามล่า แม้คนแรกจะได้เข้าแตะต้องตัวได้ก่อนก็หาได้เป็นการเด็ดขาดถึงแก่การเกิดอำนาจหวงกันมิให้อีกคนหนึ่งเข้าจับเอาได้ ตราบใดที่ยังไม่ได้ทำให้สัตว์นั้นบาดเจ็บ ขนาดสาหัสที่จะหนีไปไม่รอด ด้วยเหตุนี้การเกี่ยวข้องกัทรัพย์สินนั้นจะต้องถึงขนาดพอที่จะหวงกันมิให้บุคคลอื่นเข้ามาขัดขวางครอบครองได้ (เสนีย์ ปราโมช, 2479, 552-553)

ลำดับถัดมา ในเรื่องของการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่านั้น นอกจากการยึดถือโดยใช้อำนาจภายนอกดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ส่วนของหลักเจตนาภายในย่อมเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ด้วยการแสดงเจตนาเป็นเจ้าของอันเป็นเจตนาหวงกันต่อคนทั้งหลายทั่วทุกคน โดยไม่มีข้อผูกพันให้รับรองสิทธิหรืออำนาจแก่บุคคลอื่นใด (เสนีย์ ปราโมช, 2479, 585) ดังนั้น เจตนาภายในที่ต้องแสดงความเป็นเจ้าของจึงเป็นสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับการยึดถือเอาทรัพย์สินนั้น โดยไม่อาจแยกออกจากกันได้

อีกประการหนึ่ง การทำให้สัตว์ป่านั้นบาดเจ็บมีความหมายอย่างไรจึงถือว่าบาดเจ็บ ในเรื่องนี้ จำต้องพิจารณาถึงร่องรอยบาดเจ็บว่าถึงขนาดที่จะทำให้สัตว์นั้นไม่อาจหนีไปได้จนพ้นเป็นอิสระ ถ้าเพียงแต่ทำให้มีรอยขีดข่วน โลหิตไหลเล็กน้อย ขนหลุด ย่อมไม่ถือว่าทำให้บาดเจ็บ บาดแผลนี้ไม่เป็นการขัดขวางการเป็นอยู่อย่างอิสระของสัตว์ป่านั้นได้ (บัญญัติ สุชีวะ, 2552, 169-170)

ถึงกระนั้นก็ดี เพียงแต่การทำให้สัตว์ป่านั้นบาดเจ็บยังไม่พอต่อการเข้าถือเอาและได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ หากสัตว์ป่านั้นหนีไป ผู้กระทำความผิดต้องติดตามสัตว์นั้นโดยพลัน มิใช่ปล่อยให้เหินห่าง ล่วงเวลาแล้วจึงติดตามก่อนที่จะบุคคลอื่นเขาจะใช้สิทธิทำนองเดียวกัน (ศรีราชา เจริญพานิช, 2555, 144) แต่ถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้ใดทำให้บาดเจ็บก่อน แม้จะมีผู้อื่นมาทำให้บาดเจ็บในภายหลังอีก บุคคลแรกเท่านั้นที่จะเป็นเจ้าของสัตว์ (บัญญัติ สุชีวะ, 2552, 170)

กรณีดังกล่าวกฎหมายถือหลักว่า เมื่อบุคคลใดกระทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไปย่อมเกิดสิทธิที่จะเข้าถือเอา บุคคลอื่นจะอ้างสิทธิโดยฝ่าฝืนสิทธิของเขาไม่ได้ ไม่ว่าสัตว์นั้นจะตายลงในที่ดินของบุคคลใด เจ้าของที่ดินจะอ้างสิทธิใด ๆ เหนือกว่าผู้ทำให้สัตว์นั้นบาดเจ็บหาได้ไม่ (มานิตย์ จุมปา, 2554, 201) เรื่องนี้เชื่อมกับหลักสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งความว่า “ผู้ที่มาก่อนย่อมมีสิทธิใหญ่กว่า” (qui prior est tempore potior est jure) บางครั้งมีการเรียกหลักดังกล่าวว่า กฎหมายป่า (law of the jungle) โดยที่ใครมาก่อนได้ก่อน (ประชุม โฉมฉาย, 2558, 96-97) สุภาษิตกฎหมายดังกล่าวเกิดจากสามัญสำนึกของบุคคล จนพัฒนาเป็นหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน หลักกฎหมายดังกล่าวได้เริ่มต้นจากการที่มนุษย์ได้อาศัยอยู่ร่วมกันในลักษณะแบบชนเผ่าที่ได้ใช้หลักเหตุผลตามสามัญสำนึก อันเป็นส่วนหนึ่งของศีลธรรมในการพิจารณาว่าเรื่องใดถูกหรือผิด หลักที่ว่านี้ หมายความว่าถึง หลักที่ตัดสินว่าใครมีสิทธิดีกว่า ใครเป็นผู้ครอบครองสิ่งใดโดยชอบธรรมก่อนผู้นั้นย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้อื่น (ใครก่อนย่อมมีอำนาจดีกว่า, 2565: ออนไลน์) ดังนั้น การจับสัตว์ป่าก็เช่นเดียวกัน หากมีผู้พยายามทำร้ายสัตว์ป่าจนได้รับบาดเจ็บแล้วหนีไป และได้ติดตามโดยพลัน ผู้กระทำความผิดจึงควรเป็นผู้มีความชอบธรรมที่จะได้ครอบครองสัตว์ตัวนั้นในฐานะเป็นเจ้าของ ถึงแม้ว่าจะมีผู้อื่นจับได้ในภายหลังก็ตาม เนื่องจากกฎหมายให้ความสำคัญถึงสิทธิของบุคคลแรกที่มีเจตนาจะเข้ายึดถือสัตว์ป่านั้นมาเป็นของตนโดยไม่ละทิ้งสิทธิที่ตนจะพึงมีพึงได้จากการรับรองของกฎหมาย หากแต่ในกรณี คนหลายคนร่วมกันล่าหรือจับแล้วทำให้สัตว์บาดเจ็บแล้วหนีไป ต่อมาได้ติดตาม

และจับสัตว์นั้นได้ หรือได้ซากสัตว์นั้นที่ตายลงในที่ดินของผู้อื่น คนทุกคนเหล่านั้นก็ย่อมได้กรรมสิทธิ์ร่วมกันในสัตว์ตัวนั้น (บัญญัติ สุชีวะ, 2552, 144)

#### 4.2 การได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ : หลักพุทธวรรณกรรม

สมัยหนึ่ง ก่อนพุทธกาล เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกไปเที่ยวนอกเมืองกับพระญาตินามว่า เจ้าชายเทวทัต ผู้ซึ่งได้พาคนศรและลูกศรติดไปด้วย หงส์ป่าตัวหนึ่งบินผ่านอุทยานของพระเจ้ากรุงกบิลพัสดุ์ บ่ายหน้าทางทิศเหนือสู่อยอดเขาหิมาลัยอันเป็นที่อาศัย เจ้าชายเทวทัตทอดพระเนตรเห็นหงส์บินผ่านเหนือศรีษะพระองค์จึงทรงยกลูกศรขึ้นพาดสาย น้าวคันธนูจนเต็มแรงยิงออกไปทันที ลูกศรวิ่งขึ้นไปถูกหงส์ตัวนั้น ถลาคกลงสู่พื้นดินด้านล่าง (เจ้าชายสิทธัตถะ – เจ้าชายเทวทัตและพญาหงส์, 2565: ออนไลน์) เจ้าชายทั้งสองพระองค์ต่างวิ่งไปเก็บมัน เจ้าชายสิทธัตถะวิ่งไปถึงหงส์ตัวนั้นก่อน และได้อุ้มมันขึ้นมาอย่างระมัดระวัง พร้อมกับชักศรนั้นออกจากปีกหงส์ และทรงยัดไปไม่มีรอยเห็นเข้าไปในบาดแผลเพื่อให้โลหิตนั้นหยุดไหล หงส์อยู่ในความเจ็บปวดและหวาดกลัว พระองค์จึงทรงลูบประคองไปมาอย่างนุ่มนวล เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้เจ้าชายเทวทัตขัดเคืองพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ในการที่เจ้าชายสิทธัตถะแย่งหงส์ไปเสียดังนี้ จึงได้เรียกร้องให้เจ้าชายสิทธัตถะคืนหงส์ตัวนั้นให้แก่พระองค์ ในฐานะที่พระองค์เป็นผู้ยังมันตกด้วยลูกศรของพระองค์เอง (พุทธทาสภิกขุ, 2533, 22) เจ้าชายสิทธัตถะทรงปฏิเสธที่จะมอบหงส์ตัวนั้นให้แก่เจ้าชายเทวทัต ด้วยการให้เหตุผลว่า “ถ้าหงส์ตายมันจึงเป็นของผู้ยิง แต่เมื่อมันยังมีชีวิตอยู่เช่นนี้ มันก็ต้องเป็นของผู้ที่พยายามช่วยชีวิตมันไว้” ในขณะที่เจ้าชายเทวทัตก็ยังยืนยันว่ามันต้องเป็นของพระองค์ การโต้แย้งเช่นนี้ ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสนอให้นักปราชญ์ของประเทศเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด เจ้าชายเทวทัตจึงยินยอมตามข้อเสนอดังกล่าว (พระปลัดกำพล ปญญาวุฒโธ, 2556, 60)

ครั้งนั้น ในที่ประชุมอันเป็นที่วินิจฉัยปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ได้นำเรื่องหงส์เข้ามาพิจารณา มีการโต้แย้งถกเถียงกันมาก บางท่านมีความเห็นอย่างหนึ่ง บางท่านมีความเห็นอย่างอื่น บ้างก็ว่านกควรเป็นของเจ้าชายเทวทัต บางท่านว่าควรเป็นของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยต่างมีเหตุผลที่แตกต่างกันไปไม่สามารถหาข้อยุติได้ แต่ท้ายที่สุด มีบุรุษผู้หนึ่งที่ไม่เคยปรากฏภายในที่นี้มาก่อน ได้ลุกขึ้นแล้วกล่าวว่า “โดยแท้จริง ชีวิตต้องเป็นของผู้ที่พยายามจะช่วยชีวิตมันไว้ ชีวิตต้องไม่เป็นของผู้ที่พยายามแต่จะทำลายมัน นกที่กำลังบาดเจ็บนี้ เมื่อกล่าวโดยสิทธิอันชอบธรรมแล้ว ต้องตกเป็นของบุคคลที่พยายามช่วยชีวิตมันไว้แต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น จึงขอให้กตัญญูนี้เป็นของผู้ที่พยายามช่วยเหลือ คือ เจ้าชายสิทธัตถะเถิด” (พุทธทาสภิกขุ, 2533, 23)

ด้วยคำชี้แจงที่ประกอบด้วยเหตุผลอันยากที่จะหาผู้ใดโต้แย้งได้ ทุกคนในที่ประชุมลงความเห็นตัดสินเป็นว่า ให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นผู้ที่ได้นกตัวนั้นซึ่งพระองค์ทรงพยายามช่วยชีวิตหงส์ตัวนั้นไป และพระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ในนกนั้นอย่างเมตตา จนกระทั่งแผลของมันหายสนิท พระองค์ทรงปล่อยมันสู่ความเป็นอิสระในสรวงกลางป่าลึกต่อไป (พุทธทาสภิกขุ, 2533, 23)

เมื่อพิจารณาเรื่องราวแห่งพุทธวรรณกรรมที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ชีวิตทุกชีวิตล้วนแต่ ต่างหวงแหนต่างรักชีวิตของตนเองด้วยกันทั้งสิ้น การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นข้อห้ามแห่งปฐมปฏิบัติแห่งเบญจศีลที่ไม่ควรก้าวล่วงชีวิตของผู้ใด แม้ว่าจะเป็นมนุษย์ด้วยกันเองหรือสัตว์ประเภทใด ๆ ก็ตาม แต่เดิมเจ้าชายสิทธัตถะก่อนจะออกบรรพชาอุปสมบทจนหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง พระองค์ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เป็นที่ยิ่ง ดังเรื่องที่พระองค์ทรงช่วยชีวิตหงส์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ครั้นเมื่อพระองค์ทรงบรรลุพระนิพพานเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวงเป็นยิ่งนัก ความรักที่พระองค์ทรงมีต่อสรรพสัตว์พินิจได้จากพระพุทธรูปที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อบุรุษกล่าวชมตาคต พึง

กล่าวเช่นนี้ว่า พระสมณโคดม ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่” (ที.สี. (ไทย) 9/1/3) คำตรัสนี้เห็นได้ว่า พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างต่อการเมตตาสัตว์ เป็นคำสอนให้ละเว้นจากการพรากชีวิตสัตว์ทั้งปวง สอดคล้องกับหลักเบญจศีลข้อแรกทีศุภศีลพึงปฏิบัติตาม คือ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน

## 5. กฎหมายกับศีลธรรม: แนวคิดของนักปรัชญา

การศึกษาลำดับต่อไปนี้ ผู้เขียนจะได้พิจารณาถึงกฎหมายกับศีลธรรมตามแนวคิดของนักปรัชญา ซึ่งโดยทั่วไปกฎหมายเป็นสิ่งที่บังคับและควบคุมความประพฤติโดยมีอำนาจอยู่เหนือบุคคล และจะมีบทลงโทษ ถ้าหากบุคคลใดกระทำหรือไม่กระทำตามบทบัญญัตินั้น ๆ ส่วนศาสนาและศีลธรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตาม และมีข้อกำหนดห้ามมิให้กระทำลงเช่นเดียวกับกฎหมาย เพียงแต่ไม่มีสภาพบังคับลงโทษต่อร่างกาย การฝ่าฝืนศาสนาและศีลธรรมนั้นจึงมองได้ในเชิงลงโทษด้านของจิตใจเป็นหลัก

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าศาสนาเป็น กฎ ข้อบังคับที่ผู้นำของศาสนาต่าง ๆ กำหนดขึ้นไว้ให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติแต่ความดี ส่วนศีลธรรมนั้นเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูกอย่างไร (นฤมล ตีวงษา, สิทธิกร ศักดิ์แสง, 2562, 108-109) ต่อจากนี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงแนวคิดของนักปรัชญาที่มีต่อกฎหมายกับศีลธรรม ดังต่อไปนี้

### 5.1 กฎหมายกับศีลธรรม: แนวคิดของลอน ฟุลเลอร์ (Lon Fuller)

ลอน ฟุลเลอร์เป็นนักปรัชญากฎหมายร่วมสมัยของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม โดยเน้นในเรื่อง “วัตถุประสงค์” ว่าเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะชี้ให้บุคคลอื่นเห็นได้ว่าทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นมา ย่อมมีวัตถุประสงค์ในการสร้าง ซึ่งเรื่องของกฎหมายที่ตราออกมาบังคับใช้ ลอน ฟุลเลอร์ มองว่าย่อมมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ ทำให้เขาประกาศว่า กฎหมายจำเป็นต้องบรรจุหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมภายใน ที่เรียกว่า “The Inner Morality of Law” (ศีลธรรมในกฎหมาย) และกฎเกณฑ์ทางกฎหมายใด ๆ ที่ตราขึ้นภายใต้เงื่อนไขบังคับดังกล่าวจะมีเหตุผลและยุติธรรมในเนื้อหาเสมอ (จรัญ โฆษณานันท์, 2554, 151-153) ดังนั้น แนวคิดดังกล่าวของ ลอน ฟุลเลอร์ จึงสรุปได้ว่า กฎหมายจะต้องเกี่ยวข้องกับศีลธรรม โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้

### 5.2 กฎหมายกับศีลธรรม: แนวคิดของจอห์น ออสติน (John Austin)

ผู้ที่กล่าวว่า “การดำรงอยู่ของกฎหมายเป็นคนละเรื่องกับปัญหาความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมาย” (The existence of law is one thing; its merit of demerit another) คือ จอห์น ออสติน (สมัยศ. เชื้อไทย, 2555, 124) เป็นผู้มีความปรารถนาในการพัฒนามนุษยชาติให้เคารพเชื่อฟังต่ออำนาจรัฐธำธิปัตย์ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองสูงสุดในประชาคมนั้น ๆ โดยประชาชนต้องเคารพเชื่อฟังแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้น จอห์น ออสติน ได้อธิบายถึงทฤษฎีคำสั่งแห่งกฎหมาย (The command Theory of Law) ว่า การศึกษากฎหมายต้องใช้การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบของข้อความในกฎหมายให้เห็นชัดเจนว่า เป็นคำสั่งของรัฐบาลธำธิปัตย์ที่มีสภาพบังคับ ดังนั้น กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐบาลธำธิปัตย์ ที่กำหนดให้ผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษ (จรัญ โฆษณานันท์, 2554, 48) จอห์น ออสติน จึงไม่เห็นด้วยกับการนำเอาหลัก

ศีลธรรมหรือหลักความยุติธรรมมาเป็นกฎหมาย ซึ่งเป็นคนละเรื่องกัน เพราะกฎหมายที่แท้จริงต้องมีสภาพบังคับได้เท่านั้น โดยมีเหตุผลอยู่ในตัวของกฎหมายเองแล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักศีลธรรมแม้แต่อย่างใด

### 5.3 กฎหมายกับศีลธรรม: แนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ท่านได้กล่าวในเรื่องของความสัมพันธ์ของกฎหมายกับศีลธรรมไว้ว่า กฎหมายมีความสอดคล้องกับศีลธรรม ทำอย่างไรให้ศีลธรรมมีผลปฏิบัติในทางสังคม เพราะว่าหลักเกณฑ์ของศีลธรรมนั้นไม่มีเครื่องบังคับ อาจจะได้ผล จึงต้องเอากฎหมายมาช่วย ท่านยังมีความเห็นต่อไปว่า “เราจะเอากฎหมายมาบังคับให้คนมีศีล 5 ยังไม่ถูก แต่ทำอย่างไรจะเอากฎหมายมาช่วยให้คนพัฒนาตนให้มีศีล 5 หรือสร้างสภาพเอื้อต่อการที่คนจะ (พัฒนาตนให้) มีศีล 5” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555, 81)

เมื่อผู้เขียนได้พิจารณาถึงแนวคิดของนักปรัชญาอันเกี่ยวกับกฎหมายกับศีลธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่านักปรัชญาแต่ละท่านมีความเห็นแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะแนวคิดของจอห์น ออสติน (John Austin) มองว่า กฎหมายไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมแต่อย่างใด การตรากฎหมายจึงไม่จำเป็นต้องอาศัยศีลธรรม ส่วนแนวคิดของลอน ฟูลเลอร์ (Lon Fuller) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ทั้งสองท่านเห็นคล้ายว่า กฎหมายและศีลธรรมมีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกัน กฎหมายกับศีลธรรมจึงต้องเอื้ออาศัยซึ่งกันและกัน ไม่อาจแยกออกจากกันได้

## 6. ข้อพิจารณาการได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ

นับแต่มีกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าจนกระทั่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ได้ออกมาบังคับใช้โดยยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับก่อน เพื่อให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ปัจจุบันในการป้องกันการล่าสัตว์ป่า ในการนำเข้า ส่งออก และเป็นไปตามภาคีสมาชิกตามข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับปัจจุบันได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง แต่ไม่ได้บังคับเด็ดขาดในการล่าสัตว์ป่านั้น ถ้าหากการล่าด้วยความจำเป็น เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตราย หรือเพื่อสงวนหรือรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่น และการล่านั้นได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ผู้เขียนมองว่า การป้องกันชีวิตหรือทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่นก็ย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้

เมื่อพิจารณาคำว่า สัตว์ป่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งไม่ได้กำหนดนิยามเอาไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ดังนั้น การล่าสัตว์ป่าก็ต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ว่าเป็นสัตว์ป่าชนิดใด สามารถล่าได้หรือไม่ การล่าสัตว์ป่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1322 ที่บัญญัติว่า “บุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไปและบุคคลอื่นจับสัตว์นั้นได้ก็ดี หรือสัตว์นั้นตายลงในที่ดินของบุคคลอื่นก็ดีท่านว่าบุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์” หากการนั้นกระทำลงโดยการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 นอกจากไม่ได้รับประโยชน์ในความเป็นเจ้าของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วก็จะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 อีกด้วย ดังนั้น การล่าสัตว์ป่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องเป็นสัตว์ชนิดที่ไม่ได้ถูกกำหนดเอาไว้ในการห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

แต่กระนั้นก็ดี บทบัญญัติดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บังคับใช้อยู่ นั้น ผู้เขียนมองว่าเป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้มีการล่าสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าหลายชนิดในขณะนี้แม้ไม่ได้เป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองก็กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ไปหมดสิ้นแล้ว แม้กระทั่งในเหตุผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ในครั้งก่อนก็ได้กล่าวว่า การคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นไปเพื่อประโยชน์ของรัฐ และประชาชนส่วนรวมให้สมกับที่ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธมามกะ (เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503) ดังนั้น ความเป็นพุทธมามกะก็ควรถือเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติตนด้วยการรักษาหลักเบญจศีลในข้อแรก คือ การงดเว้นการฆ่าสัตว์ เป็นเบื้องต้น ประกอบกับในพระไตรปิฎกได้บัญญัติคำสอนของพระพุทธเจ้ารวมเนื้อความว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่าง ละจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ไม่ประสงค์จะใช้อาวุธเพื่อประหารสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ทรงมีความละอายต่อบาป มีความเมตตา กรุณา ต่อชีวิตของสัตว์ทั้งปวง

อนึ่ง บทบัญญัติมาตราดังกล่าวได้ประกาศใช้โดยพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2475 เป็นต้นไป (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 47/หน้า 442/18 มีนาคม 2473) สมัยนั้น การล่าสัตว์ป่าไม่ได้มีกฎหมายใดห้ามไว้ เว้นแต่การคุ้มครองช้างป่าเท่านั้นที่มีพระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443) กำหนดห้ามเอาไว้ซึ่งเป็นกฎหมายเพื่อคุ้มครองช้างป่าเพียงชนิดเดียว หาได้คุ้มครองไปถึงสัตว์ป่าชนิดอื่นไม่ อีกทั้งในยุคดังกล่าวมีป่าไม้และต้นน้ำลำธารที่อุดมสมบูรณ์อันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมาก จึงเกิดการล่าสัตว์ป่าอย่างรุนแรง ทำให้บทบัญญัติมาตราดังกล่าวมีผลต่อการบังคับใช้ในขณะนั้น

ต่อมาสัตว์ป่าหลายชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายขึ้นใน ปี พ.ศ. 2503 เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองป้องกันสัตว์ป่า โดยเริ่มตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เป็นฉบับแรก แต่ในปัจจุบันป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดและถิ่นที่อยู่อาศัยถูกทำลาย สัตว์ป่าได้สูญพันธุ์ไปจำนวนมาก และการที่มนุษย์ทำลายป่าธรรมชาติทำให้สัตว์ป่าต้องสูญพันธุ์ไปในอัตราส่วนที่มากกว่า 10,000 เท่าของอัตราการสูญพันธุ์ไปตามธรรมชาติ (สัตว์ป่า สูญพันธุ์ เพราะใคร, 2560: ออนไลน์)

แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราดังกล่าวยังคงบังคับใช้อยู่เช่นเดิม เพียงแต่จำนวนของสัตว์ป่าที่เหลืออยู่ในขณะนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นประเภทสัตว์ป่าสงวนที่ใกล้จะสูญพันธุ์ จำเป็นต้องสงวนและอนุรักษ์ไว้อย่างเข้มงวด อีกส่วนหนึ่งก็เป็นประเภทสัตว์ป่าคุ้มครองซึ่งเป็นสัตว์ชนิดที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ จึงได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเช่นกัน ส่วนต่อมาเป็นประเภทสัตว์ป่าควบคุม ที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาไซเตส CITES ดังนั้น ชนิดของสัตว์ป่าที่กฎหมายไม่ได้คุ้มครอง ยังคงพอมิเหลืออยู่บ้าง เช่น หมูป่า เป็นต้น แต่เนื่องจากหมูป่าสามารถเพาะขยายพันธุ์และทำเป็นสัตว์เศรษฐกิจได้ หมูป่าจึงถูกกลืนสภาพกลายเป็นหมูเลี้ยงที่มีเจ้าของดูแล ด้วยเหตุนี้ สัตว์ป่าจึงมีชนิดและจำนวนไม่มากนักที่หลงเหลือให้บุคคลตามล่าเพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ ผู้เขียนมองว่า ต่อไปกฎหมายมาตราดังกล่าวอาจไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากขาดองค์ประกอบและเป็นเพียงบทบัญญัติที่ตราไว้ให้หนักกฎหมายรุ่นต่อไปในอนาคตได้เรียนรู้ว่า ยุคหนึ่งมีการตรากฎหมาย เพื่อสนับสนุนหลักบุคคลที่มาก่อนย่อมมีสิทธิเหนือกว่าในเรื่องของการล่าสัตว์ป่า

ถัดจากนี้ จะพิจารณาเปรียบเทียบหลักกฎหมายกับพุทธธรรมที่มีความแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวไว้ตอนต้นแล้วว่า พุทธธรรมในเรื่องศีลซึ่งหงส์ระหว่างเจ้าชายเวททัตกับเจ้าชายสิทธัตถะได้มีการตัดสินใจว่า ชีวิตต้องเป็นของผู้ที่พยายามจะช่วยชีวิตนั้นไว้ ชีวิตต้องไม่เป็นของผู้ที่พยายามแต่จะทำลาย

เมื่อกล่าวโดยสิทธิอันชอบธรรมแล้ว ชีวิตต้องตกเป็นของบุคคลที่พยายามช่วยชีวิตเพียงแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น หงส์ตัวนี้ควรเป็นของผู้ที่พยายามช่วยเหลือ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งเป็นไปตามหลักพุทธธรรมกรรมที่ได้ นำมาขัดเกลากิจใจของเด็กและยุวชน ตลอดถึงพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตาแก่สัตว์ทั้งหลาย ถึงเช่นนั้น ในทางกลับกันหากนำเรื่องดังกล่าวมาวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1322 จะพบว่า เจ้าชายเทวทัตซึ่งเป็นผู้ทำให้หงส์บาดเจ็บแล้วติดตามไปโดยพลัน ย่อมเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในหงส์ตัวนั้น

ข้อความคิดอีกประการหนึ่งที่เกิดจากการวิเคราะห์พุทธธรรมกรรมนั้น ทำให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า กฎหมายกับศีลธรรมย่อมมีความสัมพันธ์กัน ไม่อาจแยกจากกันได้ ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่ ลอน ฟูลเลอร์ (Lon Fuller) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ท่านได้ให้ความสำคัญในเรื่องกฎหมายกับ ศีลธรรมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมกรรมที่ได้นำมาศึกษาไว้ในบทความฉบับนี้ อีกทั้ง แนวคิดดังกล่าวพ้องกันกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการเมตตาต่อชีวิตสัตว์ ทั้งปวง

อีกแนวคิดหนึ่ง เป็นแนวคิดของจอห์น ออสติน (John Austin) ที่ไม่เห็นด้วยกับการนำเอาหลัก ศีลธรรมมาเป็นกฎหมาย เพราะกฎหมายที่แท้จริงต้องมีสภาพบังคับได้เท่านั้น โดยมีเหตุผลอยู่ในตัวของ กฎหมายเองแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักศีลธรรมแม้แต่อย่างใด แนวคิดดังกล่าวเป็นข้อสนับสนุนหลัก กฎหมาย มาตรา 1322 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ไม่ได้คำนึงถึงหลักศีลธรรมแต่อย่างใด โดย ยึดถือตามหลักกฎหมายโรมันดังที่กล่าวมาแล้ว และเจือสมกับหลักสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งความว่า “ผู้ ที่มาก่อนย่อมมีสิทธิใหญ่กว่า” (qui prior est tempore potior est jure)

## 7. บทสรุป

การศึกษาบทความฉบับนี้ได้พิจารณาถึงการได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของ ตามแนวคิดหลัก กฎหมายกับหลักพุทธธรรมกรรม โดยนำเอาพุทธธรรมกรรมเรื่อง ศีกขิงหงส์ มาพิจารณาถึงความเป็นผู้มี กรรมสิทธิ์ในตัวหงส์ แนวคิดในเรื่องดังกล่าวเห็นว่า ผู้ให้ชีวิตย่อมมีสิทธิเหนือกว่าผู้พรากชีวิต ส่วนแนวคิด ตามหลักกฎหมาย มาตรา 1322 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหลักกฎหมายมาตรานี้มีแนวคิด ที่ตรงกันข้ามกับหลักพุทธธรรมกรรม โดยถือเอาผู้มาก่อนย่อมมีสิทธิใหญ่กว่า แนวคิดทั้งสองประการนี้มี การสนับสนุนจากนักปรัชญาที่ได้นำเอาหลักกฎหมายกับศีลธรรมมาเป็นแนวทางในการตรากฎหมาย ถึงจะ มีข้อโต้แย้งระหว่างกัน แต่ก็เป็นที่ยอมรับจากมวลมนุษยชาติตลอดมา

แต่อย่างไรก็ตาม ที่มาของการบัญญัติ มาตรา 1322 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้ อาศัยแนวทางตามกฎหมายโรมัน ซึ่งการตรากฎหมายในอดีตนั้นประเทศไทยต้องเผชิญกับอิทธิพลของ วัฒนธรรมตะวันตกจึงต้องยอมรับความคิดและระบบกฎหมายของตะวันตกเข้ามาปรับใช้ในประเทศไทย และได้บังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ผู้เขียนมองว่า มาตรา 1322 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้รับอิทธิพลจากกฎหมาย โรมันที่ไม่สอดคล้องกับหลักศีลธรรม เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นสรณะ การตรา กฎหมายจะเป็นการเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์และสัตว์ด้วยหรือไม่ก็ตาม ควรนำเอาหลักศีลธรรมเข้ามาปรับ เข้าด้วยกันก่อน จึงจะเป็นการเหมาะสมกับการดำรงวิถีชีวิตของคนไทย แต่ด้วยเหตุผลและความจำเป็นที่ ผ่านมาในอดีต ทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยเป็นไปตามกฎหมายตะวันตกเสียส่วนใหญ่ ใน ปัจจุบันประเทศไทยได้พ้นวิกฤติจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกแล้ว ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า หากมี

การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในฉบับต่อ ๆ ไป ผู้ตรากฎหมายควรคำนึงถึงความสำคัญของหลักศีลธรรมมาเป็นแนวทางร่วมพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องป้องกันกับวิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธต่อไป

### เอกสารอ้างอิง

เกียรติกิจ กิจการเจริญดี. *ใครก่อนย่อมมีอำนาจดีกว่า*. สืบค้น 24 มกราคม 2565, จาก

[http://web.krisdika.go.th/data/serve/tha/acknowledge/acknowledge\\_2/proverb-7.htm](http://web.krisdika.go.th/data/serve/tha/acknowledge/acknowledge_2/proverb-7.htm).

จรัญ โฆษณานันท์. (2554). *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณัฐพล ยิ่งกล้า. *กฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าของไทย*. สืบค้น 15 มกราคม 2565, จาก [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=48373](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=48373)

นฤมล ตีวงษา และสิทธิกร ศักดิ์แสง. (2562). ความหมายของกฎหมายและลักษณะของกฎหมาย : ความสมบูรณ์ของกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 3(2), 108-109.

นิตดา ป้อมนาวัน. (2555). *เจ้าชายสิทธิธัตถะ – เจ้าชายเทวทัตและพญาหงส์*. สืบค้น 9 มกราคม 2565, จาก <http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=6733.0>

บัญญัติ สุขิวง. (2552). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง ประเทศไทย.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2473 (2473, 18 มีนาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 47 หน้า 442.

ประชุม โฉมฉาย. (2558). *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารัตโรมันและแอ่งโกลแซกซอน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

พระไตรปิฎก เล่มที่ 9 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 1 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค.

พระปลัดคำพล ปญญาวุฒโธ. (2556). *ศึกษาวิเคราะห์กรรมของพระเทวทัตที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.อยุธยา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 (2557, 26 ธันวาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 131 ตอนที่ 87, ก หน้า 4 – 13.

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (2503, 27 ธันวาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 77 ตอนที่ 108, หน้า 1068 – 1087.

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (2535, 28 กุมภาพันธ์) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 15, หน้า 1 – 22.

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 (2546, 12 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 41 ก, หน้า 1 – 3.

- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 (2557, 30 ธันวาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 131 ตอนที่ 89 ก, หน้า 4 – 10.
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 (2562, 29 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 71 ก, หน้า 104 – 144.
- พุทธทาสภิกขุ. (2533). พุทธประวัติฉบับสำหรับหน้ายุวชน. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- มานิตย์ จุ่มปา. (2554). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. (2560). สัตว์ป่า สูญพันธุ์ เพราะใคร. สืบค้น 14 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.seub.or.th/seub/บทความ/สัตว์ป่า-สูญพันธุ์/>
- ศรีราชา เจริญพานิช. (2555). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สมยศ เชื้อไทย. (2555). นิติปรัชญาเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สราวุธ ปิตียาศักดิ์. (2555). คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เสนีย์ ปราโมช. (2479). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ.